

Ο Ηγούμενος Μαχαιρά Μελέτιος (1828-1843)

Στην ιστορία του κυπριακού μοναχισμού είναι ελάχιστες οι περιπτώσεις, όπου στην ηγουμενία ενός μοναστηριού εκλέγεται μοναχός, ο οποίος ανήκε στην αδελφότητα ενός άλλου. Στην πλειονότητά τους οι περιπτώσεις αυτές συνδέονται κυρίως με μικρά μοναστήρια, στα οποία οι λιγοστοί εναπομείναντες πατέρες αναζητούσαν κάποιον «εξωμοναστηριακό» με ξεχωριστές ικανότητες, ο οποίος θα τους καθοδηγούσε πνευματικά και θα διοικούσε τη μονή με σύνεση και σωφροσύνη. Γι' αυτό προκαλεί κατάπληξη η απόφαση, στα 1828, της αδελφότητας της Ιεράς Μονής Μαχαιρά, η οποία αριθμούσε τότε γύρω στους 70 μοναχούς και 30 δοκίμους, να αναθέσει την ηγουμενία στον Πρωτοσύγκελλο της Ιεράς Μονής Κύκκου ιερομόναχο Μελέτιο.¹ Αν αναλογιστούμε επίσης, πως το ιστορικό μοναστήρι του Μαχαιρά από το 12ο αιώνα που ιδρύθηκε εδιοικείτο με βάση τους κανονισμούς που περιέχονται στην Τυπική Διάταξη του Νείλου και οι οποίοι ορίζουν σαφώς πως ηγούμενος εκλέγεται αποκλειστικά μέλος της αδελφότητας, τότε η σχετική απορία αυξάνεται σε μεγάλο βαθμό.²

Ο Μελέτιος καταγόταν από την κωμόπολη της Κυθρέας και γεννήθηκε γύρω στο 1760. Η ιστορική έρευνα δεν μας έχει δώσει μέχρι σήμερα επαρκή στοιχεία για τη ζωή του, πριν αναλάβει την ηγουμενία της μονής του Μαχαι-

Κωστής Κοκκινόφτας

ρά. Ό,τι γνωρίζουμε γι' αυτόν προέρχεται από διάφορα σημειώματα από κώδικες της μονής που γράφτηκαν με την ευκαιρία κάποιων ξεχωριστών γεγονότων.³ Σύμφωνα με αυτά ο Μελέτιος είχε διατελέσει αρχικά Πρωτοσύγκελλος της Ιεράς Μονής Κύκκου, ενώ αργότερα από το 1828 έως το θάνατό του, που συνέβηκε το 1843, υπηρέτησε ως ηγούμενος στην Ιερά Μονή Μαχαιρά. Από άλλο σημείωμα σε κώδικα της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου πληροφορούμαστε ότι, από το 1807 έως το 1828, υπηρετούσε ως επιστάτης στο μετόχι Αρχάγγελος Μιχαήλ, που ανήκε στην Ιερά Μονή Κύκκου⁴. Πάντως δεν υπάρχουν ιστορικές μαρτυρίες που να συνδέουν το Μελέτιο με την Ιερά Μονή Μαχαιρά, πριν από την εκλογή του στον ηγουμενικό θρόνο.

Ηγούμενος Μαχαιρά στις αρχές του 19ου αιώνα ήταν ο Γερμανός, ο οποίος είχε αναλάβει τη διοίκηση της μονής από το 1796⁵. Ήταν άνθρωπος απλός και δίκαιος και εργάστηκε σκληρά για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των μοναχών. Στον τομέα αυτό τον βοήθησε σε μεγάλο βαθμό και ο τότε Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός (1810-1821), ο οποίος ανήκε στην αδελφότητα της μονής, πριν ανέλθει στον ανώτατο θρόνο της Εκκλησίας της Κύπρου.

Το 1821, ο Γερμανός ήταν υπέργη-

Σημ.: Οι παραπομπές όλες από 1-21 αναγράφονται στο τέλος του παρόντος κειμένου από τις σελίδες.

ρος -90 ετών, και οι Τούρκοι δεν τον έκριναν άξιον για εκτέλεση. Άσμα όμως, που γράφτηκε αμέσως μετά τα γεγονότα του 1821 στην Κύπρο, αφήνει αιχμές πώς ο Γερμανός σώθηκε αφού παραχώρησε στους Τούρκους αγάδες μεγάλο μέρος της περιουσίας του Μαχαιρά⁶. Η άποψη αυτή έγινε δεκτή από διάφορους συγγραφείς, ενώ από άλλους απορρίφθηκε με το δικαιολογητικό ότι ήταν αδύνατο η αδελφότητα να εξακολουθούσε να τον εμπιστεύεται στην ηγουμενία. Οπωσδήποτε όμως το μοναστήρι του Μαχαιρά υπέστη τότε σοβαρό οικονομικό πλήγμα, αφού δημεύτηκε μεγάλο μέρος της περιουσίας του, καθώς και επτά από τα μετόχιά του, αυτά του Στροβόλου, του Κουπαδιού, της Στράκκας, της Τύμβου, της Αλαμινού, του Λυθροδόντα, καθώς και το επονομαζόμενο Κίόσκι. Η κατάσταση που επακολούθησε συνέτεινε στην αύξηση των χρεών του με αποτέλεσμα, το Σεπτέμβριο του 1827, που πέθανε ο Γερμανός, να έχουν φθάσει στο υπέρογκο για την εποχή ποσό των 45 χιλιάδων γροσιών.

Ο Γερμανός δεν όρισε κανένα ως διάδοχο του - όπως συνήθως γινόταν στα κυπριακά μοναστήρια κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας - και για περίοδο περίπου ενός χρόνου η μονή ήταν ακέφαλη. Τελικά, το Σεπτέμβριο του 1828, η αδελφότητα εξέλεξε ως νέο ηγούμενο, το Μελέτιο ο οποίος ήταν «άνηρ φιλακόλουθος, αμνησικάκος, φιλοδίκαιος, υπομονετικός, οικονομικός, πολύλογος, φιλόπονος, ελεήμων μέτριος, κλίνοντας εις το φιλαργυρότερο»⁷ Ήταν ο δεύτερος μοναχός της

Ιεράς Μονής Κύκκου, ο οποίος συνδέθηκε άμεσα κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας (1571-1878) με την Ιερά Μονή Μαχαιρά. Είχε προηγηθεί ο Σεραφείμ ο Πισσιδεϊός, ο οποίος εξέδωσε το 1756 στη Βενετία την Τυπική Διάταξη του Νείλου, γεγονός που αποτέλεσε σταθμό στην ιστορία της κυπριακής μοναστηριολογίας.⁸

Ο Μελέτιος διοίκησε με σύνεση τη Μονή και κατάφερε κατά τη διάρκεια της ηγουμενίας του να μειώσει το χρέος της από 48 χιλιάδες γρόσια - ποσό στο οποίο είχε ανέλθει μετά το θάνατο του Γερμανού - στο ποσό των 15 χιλιάδων γροσιών μόνο. Ταυτόχρονα μερίμνησε, ώστε σταδιακά η μονή να επανακτήσει μεγάλο μέρος από τη δημευθείσα περιουσία της. Για το σκοπό αυτό είχε την αμέριστη συμπαράσταση και των υπολοίπων μοναχών, που πολλές φορές εστερούντο και των πιο βασικών αγαθών για να βοηθήσουν τη μονή να επανεύρει την προηγούμενή της αίγλη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η εξαγορά από τον Οικονόμο Ιεζεκιήλ του μύλου στο χωριό Πέρα, τον οποίο είχαν κατάσχει οι Τούρκοι, το 1821.⁹ Ο Μελέτιος μερίμνησε και για την αγορά ιερών σκευών, ώστε το μοναστήρι να είναι άυταρκες, χρησιμοποιώντας προς τούτο τις δωρεές που οι πιστοί προσέφεραν για τη συντήρησή του. Εργάστηκε επίσης συστηματικά για την επιδιόρθωση του ναού, την αύξηση των κτημάτων και τη μεταφορά άφθονου νερού, ώστε να βελτιωθούν οι καλλιέργειες και να μπορεί να συντηρηθεί η πολυάριθμη αδελφότητα.¹⁰ Έλαβε ακόμη πρόνοια για τη μεταφορά νερού εντός

του κτιρίου της μονής για τις ανάγκες των μοναχών και των επισκεπτών της και έλυσε κατά τρόπο οριστικό το οξύ πρόβλημα που υπήρχε μέχρι τότε.¹¹

Ο Μελέτιος ενδιαφέρθηκε επίσης έμπρακτα για την ίδρυση σχολείων στις πόλεις και στα χωριά της Κύπρου, καθώς και για τη χρηματοδότηση της λειτουργίας τους. Συμμετείχε στις κατά καιρούς συσκέψεις, που έγιναν με πρωτοβουλία του Αρχιεπισκόπου Κύπρου Παναρέτου (1827-1840), για την επαναλειτουργία της Ελληνικής Σχολής Λευκωσίας και την ίδρυση σχολείων στις άλλες πόλεις. Έτσι, στα 1830, στην πρώτη γενική συνέλευση που έγινε στη Λευκωσία, ο Μελέτιος προσέφερε εκ μέρους της μονής Μαχαιρά 1.000¹² γρόσια ενώ παρόμοιες εισφορές έκανε και άλλες φορές, όπως το 1839, που κατάθεσε 500 γρόσια στο κοινό ταμείο για τη λειτουργία των σχολείων του νησιού.¹³ Η άσχημη οικονομική κατάσταση της μονής δεν στάθηκε αφορμή για τη διακοπή της χορηγίας αυτής, που υπήρξε για ικανό χρονικό διάστημα ετήσια, αφού η αδελφότητα αναγνώριζε τη μεγάλη σημασία της παιδείας στον αγώνα για τη διαφύλαξη των αξιών του ελληνισμού κατά τα δύσκολα χρόνια της δουλείας. Κατά τη διάρκεια της ηγουμενίας του Μελετίου αναφέρονται επίσης εισφορές ύψους 400 γροσίων για τα έτη 1840, 1841 και 1842.¹⁴

Μία από τις πρώτες του ενέργειες, αμέσως μετά την εκλογή του σε ηγούμενο, ήταν να θέσει σε λειτουργία τον Κώδικα της Ιεράς Μονής Μαχαιρά, ο οποίος αποτελείται από 359 αριθμημέ-

νες σελίδες και περιέχει πολύτιμες πληροφορίες για τις δραστηριότητές της, κατά το 19ο αιώνα. Σημειώνει χαρακτηριστικά ο ίδιος: «1828 7βρίου¹⁷. Κατάστιχον εξοδίας του ιερού Μοναστηρίου της Μαχαιράδος, όπου περνούν διά χειρός εμού Μελετίου Ηγουμένου της αυτής Μονής».¹⁵ Μερικά χρόνια αργότερα, τον Αύγουστο του 1835, έθεσε σε λειτουργία και δεύτερο βιβλίο, το λεγόμενο Βραβείο, από το οποίο επίσης αντλούμε αρκετά ενδιαφέροντα στοιχεία της μονής. Σε αυτό περιέχονται κυρίως ονόματα πιστών, καθώς και σύντομες αναφορές σε σημαντικά γεγονότα της περιόδου. Για τη χρήση του Βραβείου από την αδελφότητα σημείωνε ο ίδιος στην πρώτη του σελίδα: «Βραβείον της Σεβασμίας Μονής μαχαιράδος όπου γράφονται τα τίμια ονόματα των ευσεβών και ορθοδόξων Χριστιανών ζώντων και τεθνεώτων, δια να μνημονεύονται καθ' ημέραν εν τη θεία Προσκομιδή. 1835: - Αυγούστου 15».¹⁶

Οι δύο αυτοί κώδικες εξακολούθησαν να ενημερώνονται από τους διαδόχους του Μελετίου για αρκετά χρόνια μετά το θάνατό του και αποτελούν μονοδικές πηγές για την ιστορία της μονής. Ανάμεσα στις άλλες καταγραφές, που έγιναν σ' αυτούς, είναι και μία που σχετίζεται με την εικόνα της Μαχαιριώτισσας και τη βροχοποιϊο ιδιότητα της. Συγκεκριμένα, τον Ιανουάριο του 1841, εξαιτίας της παρατεταμένης ανομβρίας, η εικόνα μεταφέρθηκε στο Στρόβολο, όπου έγινε λιτάνευσή της και ψάλληκαν δεήσεις, ώστε να ανοίξουν οι κρουνοί του ουρανού.¹⁷ Η περίπτωση αυτή είναι μία από

τις πολύ λίγες κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας, στις οποίες αναφέρεται λιτάνευση εικόνας άλλης από αυτή της Παναγίας του Κύκκου για σκοπούς τερματισμού της ανομβρίας. Η εικόνα της Μαχαιριώτισσας παρέμεινε στην περιοχή της Λευκωσίας μέχρι το Νοέμβριο του 1841, οπότε μεταφέρθηκε και πάλι πίσω στη μονή. Με την ευκαιρία αυτή προσφέρθηκαν από τους μοναχούς, που τη συνόδευσαν, 250 γρόσια για τη συντήρηση του σχολείου, που λειτουργούσε τότε στο Στρόβολο.¹⁸

Στα πρώτα χρόνια της ηγουμενίας του Μελετίου, ξέσπασε στην Κύπρο το κίνημα του καλόγηρου Ιωαννικίου, τον οποίο η παράδοση αναφέρει ως Μαχαιριώτη μοναχό. Η ιστορική έρευνα όμως δεν έχει εντοπίσει μέχρι σήμερα σχέση της μονής Μαχαιρά με το κίνημα του Ιωαννικίου ή με τα δύο άλλα κινήματα, αυτά του Ιμάμ Γκισούρ στην Πάφο και του Νικολάου Θησέα στη Λάρνακα, που συνέβησαν την ίδια εποχή. Δεν μαρτυρείται επίσης σύνδεση του ίδιου του Ιωαννικίου με τη μονή Μαχαιρά, παρά το γεγονός ότι η προς τούτο παράδοση είναι ιδιαίτερα ισχυρή. Ο Ιωαννίκιος συνελήφθη τελικά το καλοκαίρι του 1833 και εκτελέστηκε από τους κατακτητές.¹⁹

Ένα άλλο γεγονός, που συνέβηκε την ίδια περίοδο, και το οποίο συνδέθηκε με την ιστορία της μονής ήταν ο θάνατος του Μαχαιριώτη ιερομόναχου Γρηγορίου στη Μολδαβία. Ο τελευταίος είχε σταλεί μαζί με τον αρχιμανδρίτη Χαράλαμπο, στα 1794, στις παραδουνάβιες χώρες για εράνους, ώστε να ανακουφιστεί η μονή Μαχαιρά από τα δυσβάστακτα χρέη, που της είχε προκαλέσει η απληστία των Τούρκων. Ενώ όμως ο αρχιμανδρίτης Χαράλαμπος επέστρεψε στην Κύπρο, ο Γρηγόριος παρέμεινε στη Μολδαβία, μέχρι το θάνατό του, που συνέβηκε το 1837. Ο Μελέτιος συνέταξε τότε «Μοναστηριακόν Επιτροπικόν», όπως ονομάστηκε το σχετικό έγγραφο, και εξουσιοδότησε το Γεώργιο Θεοδοσιάδη, συγγενή του Γρηγορίου, να μεταφέρει από τη Μολδαβία στο Μαχαιρά τα ιερά κειμήλια, που είχε ο Γρηγόριος στην κατοχή του, καθώς και τα περιουσιακά του στοιχεία.²⁰

Ο Μελέτιος διοίκησε τη μονή για 15 σχεδόν χρόνια και εργάστηκε μεθοδικά, ώστε να της ξαναδώσει την παλιά της αίγλη. Απεβίωσε τελικά, στις 6 Μαΐου του 1843, στο χωριό Πέρα, όπου και ετάφη, σε ηλικία περίπου 80 χρόνων.²¹

1. Στον αναλυτικό κατάλογο ονομάτων των μοναχών των κυπριακών μοναστηριών, του 1825, περιλαμβάνονται τα ονόματα 68 μοναχών της μονής Μαχαιρά. Βλ. Αρχείο Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου, Κατάστιχο VI (1825), σ. 319. Ο Τσικνόπουλος αναφέρει, μάλλον λόγω τυπογραφικού λάθους, ότι τότε στη μονή διέμεναν 78 μοναχοί. Βλ. Ιωάννου Τσικνοπούλλου, Η Ιερά Μονή της Υπεραγίας Θεοτόκου του Μαχαιρά, Λευκωσία 1968, σ. 104.

2. «Αφ' ετέρου μέντοι μοναστηρίου της νήσου καθ' ηγνισαούιν αιτίαν ηγούμενος ου προχειρισθήσεται, αλλά τον και θρέμμα και παιδείυμα και κουράν ταύτης τυγχάνοντα προχειριούμεν και τους τύπους αυτής ειδότα και τα ήθη των αδελφών ακριβέστατα». Βλ. Ιωάννου Τσικνοπούλλου, Κυπριακά Τυπικά, Λευκωσία 1969, σσ. 57-58.

3. Πολύτιμες πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Μελετίου αναγράφονται σε σημείωμα σε κώδικα της μονής Μαχαιρά: «1843: Μαΐου 6 ημέρα πέμπτη ώρα τρίτη της νυκτός, ανεπαύθη εν Κυρίω ο καθηγούμενος της Μονής ταύτης Μελέτιος· πατρίς αυτού ήταν η κυθρέα ήτον δε το ανάστημα του σώματος παρρησιαστικός, βαθηπώγων· εχρημάτισε δε πρότον προτοσύγγελος της Μονής του Κύκκου· ανήρ φιλακόλουθος, αμνησικάκος, φιλοδίκαιος, υπομονετικός, οικονομικός, πολύλογος, ελεήμων μέτριος, κλίνωντας εις το φιλαργυρώτερον, όμως ανεκαίνισε τα διεφθαρμένα μέρη εις τας πέντε γωνίας του Μοναστηρίου· εν ταυτώ και τον τρίκλινον της εκκλησίας όλον ομοίως έκαμεν και το νερόν με τα κκιούνκια και έρχεται μέσα παστρικότατον· εστόλισεν την Μονήν με πατέρας ιεροπρεπείς και ικανούς· ανεκούφισε την Μονήν ταύτην από τα δυσβάστακτα φορτία του χρέους όπου ότε έγινε ηγούμενος εσυμποσούντο χρέος και διάφορον 48000· και όταν ανεπαύθη άφισεν μόνο 15000· και ούτως κυβερνήσας την Μονήν καλώς χρόνους 14 μήνας 7 ημέρας 20· εξεμέτρισε το ζην ήτον έως χρόνων 80· αφήκε δε διάδοχον του τον οικονόμον Καλλίνικον· ετάφη εις χορίον Πέρα· ήτον δε και προσκυνητής του Παναγίου Τάφου». Βλ. Αρχείο Ιεράς Μονής Μαχαιρά, Κόνδυξ Μαχαιράδος, σ. 349.

4. «1807 απριλλήου 25 έλαβε την επιστασίαν του αρχαγγέλου ο Μελέτιος Κυθρεώτης και η Παναγία να τον βοηθήσει. 1828 Σεπτεμβρίου 1 αναχώρισε ο προτοσύγγελος μελέτιος επιστάτης του αρχαγγέλου, του αυτού μηνός, εις τας δεκαεπτά έγινε ηγούμενος της Μαχεράδος». Βλ. Νεοκλή Κυριαζή, Τα μοναστήρια εν Κύπρω, Λάρνακα 1950, σ.23.

5. Για το Γερμανό σώζεται σύντομο, αλλά πολύ κατατοπιστικό βιογραφικό σημείωμα σε κώδικα της μονής Μαχαιρά: «1827: Σεπτεμβρίου 22 - ημέρα πέμπτη όρα εννάτη της ημέρας ανεπαύθη εν Κυρίω ο καθηγούμενος της Μονής ταύτης Γερμανός· η πατρίς αυτού ήταν από την επαρχίαν κυτιαίων από χορίον βορόκληνην· ανήρ φιλόπονος, απλούς, ολιγόλογος, ασύμβουλος, εις τας ημέρας αυτού εστάλησαν πολλοί τσιξιδιώται εις την βασιλεύουσαν και εις άλλα μέρη της Τουρκίας και Ρωσίας και τινες δεν εμεταγύρισαν εις το μοναστήριον και ούτως κυβερνήσας την Μονήν χρόνους 31· αφήκε χρέος γρόσια χιλιάδες 45000· εξημέτρισε το ζην, ήτουν έως χρόνων 96, διάδοχον δεν αφήκεν ουδέναν· ετάφη εις το Μοναστήριον». Βλ. Αρχείο Ιεράς Μονής Μαχαιρά, Κόνδυξ Μαχαιράδος, σ. 349.

6. Οι επίμαχοι στίχοι είναι οι ακόλουθοι: «Στην Κύπρον την εξακουστήν εμείναν δύο γουμέννοι, εδήσαν τα σαρίκια τους με έναν λιμίν της δίστρας, ένας της Μαχαιριώτισσας και της αγιάς Εγκλειστρας». Την άποψη αυτή δέχθηκαν ως ορθή οι Σίμος Μενάρδος και Νέαρχος Κληρίδης. Βλ. Σίμου Μενάρδου, Η εν Κύπρω Ιερά Μονή της Παναγίας του Μαχαιρά, Πειραιάς 1929, σ. 35. Νεάρχου Κληρίδη. Ο εθνομάρτυς Κυπριανός, Λευκωσία 1957, σ. 19. Ο Τσικνόπουλλος όμως δεν την αποδέχεται. Βλ. Ιωάννου Τσικνοπούλλου, Η Ιερά Μονή Μαχαιρά, ό.π. σσ. 107-108. Ολόκληρο το ποίημα δημοσιεύτηκε σε κυπριακή εφημερίδα από τον εφηφισμένο ηγούμενο Μαχαιρά Γρηγόριο (1882-1960) και περιελήφθη σε σχετικό βιβλίο για τη ζωή του, που εξεδόθη αργότερα. Βλ. Φωτίου Κωνσταντινίδου, Ο Αρχιμανδρίτης Γρηγόριος Μαχαιριώτης (εφηφισμένος ηγούμενος Μαχαιρά) και το έργο του, Λευκωσία 1963, σσ. 133-136.

7. Αρχείο Ιεράς Μονής Μαχαιρά, Κόνδυξ Μαχαιράδος, σ.349.

8. Ο πλήρης τίτλος του βιβλίου είναι: ΤΥΠΙΚΗ ΔΙΑΤΑΞΙΣ ως εύρηται της κατά την νήσον Κύπρον Σεβασμίας και Βασιλικής Μονής της Υπεραγίας Θεοτόκου ΜΑΧΑΙΡΑΔΟΣ επιλεγόμενης, νυν πρώτον τύποις εκδοθείσα προς ωφέλειαν των εντυγχανόντων, δαπάνη, μεν και εξόδω του της Ιεράς αυτής Μονής Οικονόμου κυρ Παρθενίου, επιμέλεια δε του εν ιεροδιδασκάλοις κυρίου Εφραίμ, επιστασία δε κυρίου Σεραφεϊμ Πισιδίου του πρωτοουγκέλλου της Ιεράς και Βασιλικής Μονής του Κύκκου, Ενετήσιν, αφνστ. Παρά Αντωνίω των Βόρτολι. 1756.

9. Γεωργίου Κηπιάδου, Απομνημονεύματα των κατά το 1821 εν τη νήσω Κύπρω τραγικών σκηνών, Αλεξάνδρεια 1888, σ. 24

10. Τις σχετικές πληροφορίες για τα έργα του Μελετίου αντλούμε, τόσο από το προαναφερθέν σημείωμα σε κώδικα της μονής Μαχαιρά, όσο και από σημειώματα, που γράφτηκαν σε ορισμένα φύλλα της Τυπικής Διάταξης του Νειλου: «1842 Σεπτεμβρίου 28: όπου εδιορθόσαμεν τον τρίκλινον της εκκλησίας εβάλαμε τετράντια κενούρια και αμπάρρες και εμετατοπίσαμεν και τα κεραμίδια όλα και ερίξαμεν τα τζακκισμένα και εβάλαμεν άλλα γερά τέσσερις πελεκάνοι 20: ημέρες επήραν γρ. 600. επί μελετίου καθηγουμένου και ιωαννίκιου αρχιεπισκόπου». Βλ. Αρχείο Ιεράς Μονής Μαχαιρά, Τυπική Διάταξη, σ. 22α.

11. «Εκαμεν το νερόν με κκιούνκια, και έρχεται μέσα παστρικώτατον. 1838. Ιουλίου 18. οπού ανοίξαμεν το αυλάκιν του νερού και το εκάμαμεν με τα κκοούνκια δια να μην παγένουν μέσα οι ποντικοί επί τη ηγουμενία Μελετίου ιερομονάχου καθηγουμένου: το οποίον εχώρισεν κκιούνκια 434». Βλ. Αρχείο Ιεράς Μονής Μαχαιρά, Τυπική Διάταξη, σ. 19β.

12. Λοΐζου Φιλίππου, Η Εκκλησία Κύπρου επί Τουρκοκρατίας, Λευκωσία 1975, σ.241.

13. Ιερωνύμου Περισιάνη, Ιστορία των Ελληνικών Γραμμάτων. Από της Τουρκικής κατακτήσεως μέχρι της Αγγλικής κατοχής, Λευκωσία 1930, σ.57.

14. Ιερωνύμου Περισιάνη, Ιστορία των Ελληνικών Γραμμάτων, ό.π. σσ. 60, 62, 64.

15. Αρχείο Ιεράς Μονής Μαχαιρά, Κόνδυξ Μαχαιράδος, σ.3.

16. Αρχείο Ιεράς Μονής Μαχαιρά, Βραβείον, σ. 1

17. «1841 Ιανουαρίου 29 εκατεβάσαμεν την αγίαν εικόναν εις το Στρόβιλον δια την ανομβρίαν και Νοεμβρίου 4 πάλιν επιστρέψαμεν με την αγίαν εικόναν εις το Μοναστήριον και έστο εις ενθύμισιν». Βλ. Αρχείο Ιεράς Μονής Μαχαιρά, Βραβείον, σ.108. Το ίδιο σημείωμα υπάρχει και σε δεύτερο κώδικα της Ιεράς Μονής Μαχαιρά. Βλ. Αρχείο Ιεράς Μονής Μαχαιρά, Κόνδυξ Μαχαιράδος, σ. 348. Τα σχετικά με τη μεταφορά της εικόνας στο Στρόβολο δημοσιεύτηκαν από τον Κωνσταντίνο Χριστοφίδη. Βλ. Κωνσταντίνου Χριστοφίδου, Πανηγυρικόν Λεύκωμα επί τη τελετή των αποκαλυπτηρίων της προτομής του εθνομάρτυρος Κυπριανού εν τη γενέτειρά του Στροβόλω Λευκωσία 1929, αα. 47-48.

18. Φωτίου Κωνσταντινίδου, Ο Αρχιμανδρίτης Γρηγόριος Μαχαιριώτης, ό.π. σσ.24-27.

19. Για την επανάσταση του Ιωαννικίου και τη σχέση του με τη μονή Μαχαιρά βλ. Θάνου Βαγενά, Χρονικά της Κύπρου, Αθήναι 1954, σσ.106-108. Λοΐζου Φιλίππου, «Η επανάσταση του καλόγηρου», Πάφος 4 (1939) 287-292. Ιωάννου Τσικνοπούλλου, Η Ιερά Μονή Μαχαιρά, ό.π. σσ.135-141. Αντρου Παυλίδη, «Ιωαννίκιος», Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, τ.6ος, Λευκωσία 1987, σσ. 145-149. Γεωργίου Φραγκούδη, Κύπρις, Αθήναι 1890, σσ. 353-354. Γεωργίου Παπαχαραλάμπους, «Η επανάστασις του καλόγηρου», Φιλολογική Κύπρος 3 (1962) 59-64.

20 Το σχετικό έγγραφο πρωτοδημοσίευσε ο Αρχιμανδρίτης Μακάριος Μαχαιριώτης και αναδημοσίευσε ο Σίμος Μενάρδος. Βλ. Μακαρίου Μαχαιριώτη, «Πληρεξούσιον έγγραφον», Απόστολος Βαρνάβας 2 (1920) 314-316. Σίμου Μενάρδου, Η Μονή Μαχαιρά, ό.π. σσ.154-155. Το έγγραφο αυτό αναδημοσιεύουμε στη συνέχεια της μελέτης μας με βάση αντίγραφο του, το οποίο βρίσκεται στον κώδικα της μονής Μαχαιρά.

21. Σύντομα βιογραφικά σημειώματα για το Μελέτιο έχουν γραφεί από αρκετούς συγγραφείς, που ασχολήθηκαν με την ιστορία της Ιεράς Μονής Μαχαιρά. Βλ. Σίμου Μενάρδου, Η Μονή Μαχαιρά, ό.π. σσ.35-37. Του ίδιου, «Η εν Κύπρω Ιερά Μονή της Παναγίας του Μαχαιρά», Παρνασσός 10 (1914) 143-144. Ιωάννου Τσικνοπούλλου, Η Ιερά Μονή Μαχαιρά, ό.π. σ.141-143. Λοΐζου Φιλίππου, Η Εκκλησία Κύπρου επί Τουρκοκρατίας, ό.π. σ.296. Κωνσταντίνου Χριστοφίδου, Πανηγυρικόν Λεύκωμα, ό.π., σ.41. Στο σχετικό σημείωμα του ο Τσικνόπουλλος αναφέρει, λανθασμένα, ότι ο Μελέτιος εξελέγη ηγούμενος το 1827 αντί του ορθού 1828.